

καὶ ὠραία, ἵνα μὴ ἐκπλαγῶσιν ἔπειτα. Ἐφρόντισε συγχρόνως νὰ εἴπῃ εἰς αὐτάς ὅτι ἡ *ὀμιλία* τοῦ Βριουῦδ δὲν ὠμοιάζει διόλου μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ βουνοῦ, καὶ ὅτι ἡ Καρλόττα δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὀμιλῇ μαζὴ τῶν.

— Τὴν καυμένη! ἀπήντησαν τὰ γυναικάρια· πῶς θὰ βαρεθῇ!

(Ἔπεται συνέχεια)

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΕΝ Τῇ ΔΥΣΕΙ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 579.

Αἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, καὶ ἰδίως τὴν Ἰταλίαν, ἰδρυθεῖσαι ἑλληνικαὶ κοινότητες μετὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τῶν κέντρου εἶνε ἀδιαφιλονεικητόν ἔργον τῶν Στρατιωτῶν. Ἀποῦ σήμερον ἔτι τὰ καθολικὰ κράτη τοσοῦτον δυσκόλως ἐπιτρέπουν τὴν θεμελιώσιν ἐτεροδόξου ἐκκλησίας, πολὺ δυσκολώτερον θὰ ἐχορήγουν ἄνευ σπουδαίας πίεσεως τὸ προνόμιον τοῦτο εἰς Ἑλληνας φυγάδας ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν. Τὸ προνόμιον τοῦτο τὸ ἐξεβίασεν ὁ Στρατιώτης, καὶ ἰδοὺ ἐν παράδειγμα· Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος εἶχον συγκεντρωθῆ ἐν Ἐνετίᾳ ἄρκεται χιλιάδες Ἑλλήνων, οἵτινες ἔζων ὡς οἱ Ἑβραῖοι, περιφρονούμενοι ὑπὸ πάντων ὡς σχισματικοί, καὶ ἐξαναγκάζόμενοι νὰ φοιτῶσιν εἰς τοὺς καθολικοὺς ναοὺς. Οὔτε τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν ἐσέβετο ὁ φανατικὸς κλήρος, ὅστις ἐλάμβανε μὲν χρήματα ὅπως τοῖς χορηγήσῃ ταφὴν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων ἐθάπτων αὐτὰ ἔρριπτεν εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα προσπάθειαι τῶν ἡμετέρων εἰς ἀπόκτησιν ἰδίας ἐκκλησίας ἐναυάγησαν πρὸ τῆς φανατικῆς πεισμονῆς τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, τὸ ὅποιον ἐπὶ τέλος κατ' ἐξαιρετικὴν ἐπιείκειαν ἐπέτρεψεν εἰς Ἑλληνα ἱερέα νὰ ἱερουργῇ ἐν μίᾳ τῶν γωνιῶν τοῦ δυτικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Βλασίου. Τὰ πράγματα ὁμως ὡς ἐκ θαύματος ἤλλαξαν, ἅμα πρὸ τοῦ φοβεροῦ Συμβουλίου ἐπαρουσιάσθη νέος συνήγορος τῶν Ἑλληνικῶν δικαιωμάτων.

Τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1511 οἱ ἐν Ἐνετίᾳ Στρατιῶται ὑπέβαλον εἰς τὸ συμβούλιον τῶν Δέκα ἀναφοράν, ἣτις αὐθημερὸν ἐγένετο δεκτὴ, καὶ ἀκυρωθέντων τῶν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας παλαιῶν δογμάτων, ἐπετράπη εἰς τὸ ἑλληνικὸν γένος νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ πάτριονος καὶ ὀδηγῶ τῶν Στρατιωτῶν ἁγίου Γεωργίου

(¹) μέχρι τοῦ νῦν διατηρουμένην ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Τὸ πολῦτιμον τοῦτο ἔγγραφο, τὸ ὁποῖον ἀναιδῆς ἀγνωμοσύνη διὰ λόγους ἀγνώστους μοι παρέδωκεν εἰς λήθην, ἔχει ὡς ἐξῆς νῦν πρῶτον ἐξελληνιζόμενον·

« Ἀναφορὰ τῶν Στρατιωτῶν πρὸς τὸν γαληνότατον ἡγεμόνα καὶ τοὺς ἐκλαμπροτάτους Ἀυθέντας.

« Ἐκαστος πιστὸς χριστιανὸς χρεωστεῖ νὰ προτιμᾷ παντὸς ἄλλου τὴν ἁγίαν θρησκείαν, θεραπεύων ταύτην πάσῃ δυνάμει καὶ ἐπιμελείᾳ ὡς ἀρχὴν καὶ θεμέλιον πάσης πράξεως καὶ ὀδηγὸν πρὸς τὸ ποθητὸν τέλος τῆς μακαριότητος· ἀλλ' ἡμεῖς ἐλθόντες εἰς τὴν χώραν ταύτην ὡς πολεμισταὶ καὶ ὑπερασπισταὶ τοῦ ἐνδόξου ὑμῶν κράτους, καὶ ἀγαγόντες οἱ πλείους τὰς γυναῖκας καὶ τέκνα, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ζήσωμεν μεθ' ἡμῶν καὶ ἀποθάνωμεν ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν Ἰ. ἐξ. στερούμεθα ἐκκλησίας, ἐνθα συνερχόμενοι νὰ προσφέρωμεν τὴν ὀφειλομένην λατρίαν (latría) εἰς τὸν ἡμέτερον δεσπότην Θεόν, καὶ ἀκούωμεν τὴν θείαν λειτουργίαν ἑλληνικῶ τῷ τρόπῳ (more greco), καθότι ἡ ὑφ' ὑμῶν χορηγηθεῖσα εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἐπὶ τοιοῦτῳ σκοπῷ καπέλλα τοῦ ἁγίου Βλασίου εἶνε τόσον στενὴ καὶ ἀνεπαρκῆς εἰς περιοχὴν τοῦ πολυαριθμοῦ ἡμῶν γένους, ὥστε οὔτε ἐντός, οὔτε ἐκτὸς δυνάμεθα νὰ σταθῶμεν συγχρόνως δ' εἰς τὸν σημειωθέντα τόπον ἀναμιγνύονται διάφορα γένη, γλῶσσαι, φωναὶ καὶ ἱερουργίαι ἑλληνικαὶ καὶ λατινικαί, ἐπιφέρουσαι σύγχυσιν ὑπερβαίνουσαν τὴν τῆς Βαθυλωνίας, ὅταν ὁ κατὰ τοῦ ἀντάρτου Νεμερῶδ παρωργισμένος Θεὸς συνέχυσεν τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν γλωσσῶν· ὅθεν οὔτε οἱ λατῖνοι ἐννοοῦσιν ἡμᾶς, οὔτε αὐτοὺς ἡμεῖς, μάλιστα οὔτε ἐκείνοι οὔτε ἡμεῖς συνεννοοῦμεθα πρὸς ἀλλήλους· ἂν δ' ἐπιτρέπηται, δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι οὔτε αὐτὸς ὁ δεσπότης ἡμῶν Θεὸς ἐννοεῖ τὰς δεήσεις οὔτε ἡμῶν οὔτε ἐκείνων, διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν καὶ ἀνακατάωσιν.

« Στερούμενοι μάλιστα χώρου εἰς ταφὴν τῶν νεκρῶν, ὡς ἔχουσιν ἅπασαι αἱ ἐκκλησίαι, βλέπομεν τὰ ὅσα ἡμῶν ἀναμιγνύόμενα πρὸς τὰ κόκκαλα τῶν γαλεωτῶν, ἀχθοφόρων καὶ παντὸς ἄλλου ἀχρείου ἀνθρώπου, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θὰ ἐπροτιμῶμεν νὰ μένωμεν ἄταφοι· οἱ ἡμέτεροι νεκροί, χωννόμενοι ἄνευ τάφων ἐπὶ τῆς

¹) Πάτρων τῶν Στρατιωτῶν ἦτο αὐτὸς ὁ τῶν ἀρματολῶν ἅγιος Γεώργιος· τὸ ὄνομα τοῦ ἐπικαλοῦνται ἐν τῇ μάχῃ τῆς Νοβάρας (1495) ἠνωμένον τῷ τοῦ πατρώου τῆς Ἐνετίας «ed andavano gridando: Marco! Marco! San Zorzi! San Zorzi!». Sanuto, Sped. di Carlo VIII, σελ. 509. Ὁ Κ. Βελούδος παρανοήσας τὰ ἔγγραφα συνέχυσεν καὶ χρονολογίας καὶ πράγματα· παρασιωπῶν τοὺς Στρατιώτας, καὶ γράφων 14 ἀντὶ 4 Ὀκτωβρίου, μεταφράζει· τὸ in Laude de nostro Signor (εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ), αἰς ὄνομα τοῦ Σωτήρος».

κοινης ὁδοῦ καὶ τοῦ ἀγροῦ, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκβάλλονται καὶ ῥίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν. Τοῦτο δὲ πράττει ὁ ἐφημέριος διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν τόπον εἰς ταφὴν ἄλλων, διότι πτωχότατος ὢν ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῶν ταφῶν ζῆ. Ἄλλ' ὅ,τι ὁ ἐφημέριος θεωρεῖ εὐλογον, ἡμεῖς θεωροῦμεν ἀπαίσιον καὶ σκληρότατον, ὅταν δὲ σημάνῃ ἢ τελευταία ἡμέρα τῆς κρίσεως, μετὰ πολλῆς δυσκολίας θὰ ζητηθῶσιν οἱ ἰχθῦς τῆς θαλάσσης ἐν' ἀποδώσει τὰ ἡμέτερα κατακερματισμένα μέλη καὶ ὄττ' εἰς ἀναγέννησιν τῶν σωμάτων.

«Ὅθεν πιεζόμενοι ὑπὸ τοσούτων ὀχληρῶν κακῶν, ἐν ἐλλείψει πάσης ἄλλης καταφυγῆς, προσφεύγομεν εἰς τὰς Ὑ. ἐξ. καὶ ἐπειδὴ γινώσκομεν ὅτι εἶσθε χριστιανικώτατοι, εὐλαβέστατοι καὶ ἐκλαμπρότατοι, σὰς ἰκετεύομεν ταπεινῶς καὶ γονυκλιτεῖ ἵνα ἐπινεύσητε καὶ μᾶς χορηγηθῇ ἡ ἄδεια πρὸς ἀγορὰν δι' ἰδίας ἡμῶν δαπάνης γηπέδου ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπως ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδομησόμεν ἐκκλησίαν εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπ' ὄνοματι τοῦ ἡμετέρου συμμάχου καὶ ὁδηγοῦ αὐθέντου ἀγίου Γεωργίου, οὕτω δὲ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ εἰρημένου Ἁγίου ζωογονούμενοι ἐκθέσωμεν τὴν ἡμετέραν ζωὴν ὑπὲρ τῆς ὑπηρεσίας, τιμῆς καὶ ὠφελείας τῶν ἡμετέρων αὐθεντειῶν, καὶ τοῦτο οὐχὶ διότι καὶ νῦν αἰσθανόμεθα ἀνανδρίαν, μικροψυχίαν, ἢ καὶ ὀλιγὴν πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ διότι θὰ μᾶς χορηγήσητε βεβαίαν ταφὴν καὶ δὲν θὰ ἐπαναληφθῇ τὸ προσημειωθὲν ἄτοπον.

«Τοῦτο ζητοῦμεν ὡς εἰδικὴν χάριν, βέβαιοι ὅτι θὰ τὴν ἐπιτύχωμεν, ὡς ἐντιμον καὶ ἱεράν, καὶ μάλιστα διὰ ν' ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν μᾶς θεωρεῖτε χειροτέρους καὶ ὀλιγώτερον ἐκτιμᾶτε ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς Ἀρμενίους καὶ τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι τόσον ἐδώ ὡς καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας ἔθθα κυβερνᾶτε, ἔχουσι συναγωγὰς καὶ τσαμία, λατρεύοντες κατὰ τὴν συνήθειάν των τὸν ὑπ' αὐτῶν κακῶς γινωσκόμενον θεόν· πιστεύομεν μάλιστα, ὅτι αἱ Ὑ. αὐθεντεῖαι μᾶς θεωροῦσιν ἀληθεῖς καὶ καθολικούς χριστιανούς, καὶ ὡς τοιοῦτους θὰ μᾶς ἱκανοποιήσητε χορηγοῦντες τὴν αἰτουμένην ἱερωτάτην χάριν, ἄλλως θὰ μάθωμεν διὰ πραγμάτων ὅτι ἐνοεῖτε νὰ μᾶς μεταχειρισθῆτε χειρότερον τῶν Τούρκων καὶ Σαρακηνῶν, οἱ ὅποιοι καλῶς μεταχειριζόμενοι τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν χριστιανούς, τοῖς ἐπιτρέπουσι καὶ ἐκκλησίας καὶ δημοσίας τελετάς. Ἄλλ' ἡμεῖς, οἱ πιστότατοι ὑμῶν ὑπηρεταί, ἀδυνατοῦντες νὰ φαντασθῶμεν ὅτι θ' ἀποριφθῇ ἢ ἡμετέρα αἴτησις, ἐλπίζομεν ἐξ ἐναντίας ὅτι θ' ἀπολαύσωμεν τὴν χάριν πλατεῖαν καὶ ὑπερτέραν τῶν ἡμετέρων προσδοκιῶν».

Ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης ἐγράφη καὶ ἡ ἐξῆς ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα. «Ἀμέσως ἐλήφθη ἡ ἐπομένη ἀπόφασις. Τῇ ἰσχύι

τοῦ Συμβουλίου τούτου χορηγεῖται εἰς τοὺς ἀναφερομένους ὅ,τι ταπεινῶς ἀνωτέρω ζητοῦσι, μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Συμβουλίου περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐκδοθείσης ἀποφάσεως τῇ 28 μαρτίου 1470, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ἵνα ὁ ἀγορασθόμενος ὑπ' αὐτῶν τόπος ἀρέσῃ εἰς τὸ ἡμέτερον κράτος καὶ τοὺς Ἀρχηγούς τοῦ Συμβουλίου τούτου, διὸ καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ σημειώσωσι καὶ δηλώσωσι προηγουμένως αὐτόν 4)».

ΚΔ'

Ἀφοῦ τοσαῦτα εἶπομεν περὶ Στρατιωτῶν, πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τινα περὶ τῆς καταγωγῆς των. Τὸ πολλάκις ἀνανεωθὲν τάγμα τοῦ Μερκουρίου σύγκειται ἀπὸ «ἄρχοντας Λακεδαιμονίτας καὶ διαλεκτοὺς Μκεδόνας» (σ. 9), «Σπαρτιάτας, Κορινθίους, Λεονταρίτας» (σ. 25), ἐν γένει δὲ ἐξ ἰππέων καὶ ἵππων ἐρχομένων ἐξ Ἑλλάδος.

Μετὰ σπουδῆς ἀπέστειλε ἔς τῆς Ἑλλάδος τὰ μέρη, τοὺς ἄνδρας καὶ τὰ ἄλογα ἐκεῖθεν γιὰ νὰ φέρῃ (σ. 114).

Ὁ Πυλὸς Ἰόβιος ἀποκαλεῖ τοὺς Στρατιώτας Σπαρτιάτας (σ. 49), Ἀχαιοὺς (σ. 396), καὶ συνηθέστερον «Ἑλληνας» εἰδικώτερον δὲ καταγράφει τὰς πατρίδας τῶν ἐν Μαμφρεδονίᾳ διαπρεψάντων, ὡς ἐξῆς: Δημητρίου Μαυρέση Αἰπρεψάντων, ὡς ἐξῆς: Δημητρίου Μαυρέση Αἰτωλοῦ, Ἰωάννου Παλαιολόγου Βυζαντίου, Νικολάου καὶ Ἐμμανουήλ Ράλιδων Σπαρτιατῶν, Πέτρου Φροσύνα καὶ Δημητρίου Καπουτσιμάδη Ναυπλιέων, Ἰωάννου Βασκοῦ Κορωναίου, Λουζίου τοῦ ἱππότου Ζακυνθίου, Θεοδώρου Ρένεση Ἐπιδυρίου, Θεοδώρου Βόχαλη Λάκωνος, καὶ Ζευκέρου Ἡπειρώτου τὴν καταγωγὴν, ἀλλ' οἰκοῦντος ἐν Λεονταρίῳ, τῇ παλαιᾷ Μεγαλοπόλει (XXVI σ. 76—77). Προηγουμένως ἐμνημονεύσαμεν τὰς πατρίδας τῶν ἐν Καλαβρία εὐδοκιμησάντων. Ὁ Φίλιππος Comines καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Βενέδικτος γράφουσιν ὅτι ἅπαντες οἱ Στρατιῶται ἦσαν Ἕλληνες τὸ γένος (tous Grecs), ὁ Τάσος ἀποκαλεῖ τοὺς ἐν Τάρῳ ἀγωνισθέντας «Greci erranti», ὁ δὲ Σανούτος Ἡπειρώτας, Ἕλληνας, Τούρκους, Ἀλβανούς. Ὁ καρδινάλιος Βέμβος ἐν μὲν τῷ λατινικῷ κειμένῳ τῶν ἱστοριῶν του ὀνομάζει τοὺς αὐτοὺς αἰεποτε «Ἑλληνας, Ἡπειρώτας, ἐν δὲ τῷ ἰταλικῷ ἀδιαφόρως Albanesi, greci, οἱ Γάλλοι χρονογράφοι Albanos, ὁ δὲ Ἰλνυριὸς Φαρλάτης, λαλῶν περὶ τῆς ἀπ' αὐτῶν ἐπονομασθείσης isola degli Stradiotti, γράφει ὅτι πατὴρ τῶν Στρατιωτῶν τούτων ἦτο ἡ κάτω Ἡπειρος. Ἐπὶ τέλους δὲ εἰς ἅπαντα τὰ δόγματα τῆς Ἑνετικῆς γερουσίας οὗτοι ἀποκαλοῦνται «Ἑλληνας καὶ Ἀλβανοί. Εἰς τὰ διασωθέντα ἀρκετὰ Στρατιωτικὰ μνη-

4) Lamansky, σελ. 061—062.

μεῖα, ὡς τὰ ποιήματα τοῦ Ἰωάννου Κορωναίου, τοῦ Μανώλη Βλέσση, Λεονάρδου Φορτίου κλπ. ἐνῶ ἀπαντῶσι πλεῖστοι ἐνετικαὶ λέξεις, οὐδεμίαν ἑτέραν ξένην εὐρίσκομεν, οὔτε τουρκικὴν, καὶ τὸ παραδοξότερον οὔτε ἀλβανικὴν. Τὸ ὑπὸ Σανούτου σημειούμενον ἔθνικόν «Τούρκοι» οὐδὲν σημαίνει, διότι ὁ λεπτολόγος χρονογράφος σημειοῖ ὅτι οἱ Στρατιῶται ἔφερον παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς διάφορα ὀνόματα, ἐν οἷς καὶ τὸ μνημονευθὲν «latina mente chiamati Epiroti, Turchi, Greci, Albanesi». ἄλλως τε δὲ καὶ πολὺ λογιώτεροι συγγραφεῖς συνέχον τοὺς Ἀλβανούς πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ἔτι κατεσκηνωμένους Τούρκους (4).

Διὰ τοῦ προσημειωθέντος ὀνόματος *Μακεδόνας* δὲν πρέπει νὰ ἔνοηθῶσιν οἱ κάτοικοι τῆς κυρίως λεγομένης Μακεδονίας, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ Ἀλβανοί, εἴτ' ἐν Ἠπειρῷ, εἴτ' ἐν Ἑλλάδι κατοικοῦσιν. Ὁ Κορωναῖος ἀποκαλεῖ *Μακεδοῦναι* τήν:

Ἄρταν καὶ Ἀγγελόκαστρον, Γιάννινα καὶ Ἀλβανίαν (σ. 4).

Ἀλλαχοῦ δὲ (σ. 14) Μακεδονίαν ὀνομάζει τὴν νῦν λεγομένην Στερεὰν Ἑλλάδα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ οἱ Στρατιῶται ἀποκαλοῦνται ἀδιαφόρως *Μακεδονῖται*, Ἀλβανῖται:

Ἔσους δὲ αἰχμαλώτισε τότ' ἐκ τοῦ Στρατιώτας,
Τ' ἀνήμερα λειοντάρια λέγω Μακεδονίτας (σ. 103).
Τριακοσίους διαλεκτοὺς ἀνδρείους Ἀλβανίτας,
Εὐθύς μετ' αὐτὸν ἔλαβεν ἐκ τοῦ Μακεδονίτας (σ. 123).
Μετ' ἄλογα ἐκ τὸν Μωρητὰν πολλοὺς Μακεδονίτας.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ μέχρι τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ὑπηρετοῦντες τοὺς βασιλεῖς τῆς Νεαπόλεως Χειμαριῶται καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἀπετέλουν τὸ λεγόμενον *reggimento dei Macedoni*: ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρχαιότερους χρόνους βλέπομεν τοὺς Ἠπειρώτας Στρατιώτας φέροντας τὸ ὄνομα *Μακεδόνας*. Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἡ ἀπὸ τῶν πειρατῶν ἐνοχλουμένη Κύπρος ἐξήκτησεν ἀρματωλοὺς (ἴσως τῶν ἀρμάτων) εἰς φύλαξιν τῶν παραλίων. Τότε ἐστάλη ἀποικία Ἀλβανῶν Στρατιωτῶν, οἵτινες διετηρήθησαν ἀμιγεῖς ἀπὸ τῶν ἄλλων κατοίκων μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν καταλήψεως τῆς νήσου. Ἡ ἀποικία αὕτη, ἐξ Ἠπειροῦ ὀρμημένη, ἀποκαλεῖται Στρατία τῶν Ἀλβανῶν, ἢ τῶν Μακεδόνων. Ὑπερμεσοῦσης τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, Κύπριος διεβεβαίω τὸν Μαρτίνον Κρούσιον ὅτι ἐν τῇ νήσῳ ἔλαλειτο ἔτι ἡ ἀλβανικὴ γλῶσσα (5). Ἄπασαι αἱ πρὸς τὴν Ἑνετικὴν γερουσίαν ἐκθέσεις τῶν διοικητῶν τῆς Κύπρου λέγουσιν ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ἐνταῦθα φρουροῦντας Στρατιώτας ὅτι ἦλθον ἐν τῇ νήσῳ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (6). Ἐν ἔτει 1559 ὁ βασιλικὸς

σύμβουλος Ἀντώνιος Ζάνες ὑπελόγιζεν ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἀποικία ἤρθημεν περὶ τὰ 1300 ἔτη. Ὁ Κύπριος Στέφανος Λουζινιανός, ὅστις καλῶς ἐγίνωσκε καὶ τοὺς Στρατιώτας καὶ τ' ἀρχεῖα τῆς νήσου, ἐπικυροῖ τὰς εἰδήσεις ταύτας, καὶ εἰδικώτερον περιγράφων τούτους, οὗς καλῶς μεταφράζει *coureurs champêtres*, λέγει ὅτι τοὺς Μακεδόνας ἢ Ἀλβανούς ὠδήγησεν εἰς Κύπρον δούξ τις καλούμενος Καλόκαιρος. Πραγματικῶς δὲ ὁ λατῖνος ἱστορικὸς Αὐρήλιος Βίκτωρ μνημονεύει τὸν ὑπὸ Κωνσταντίνου σταλέντα δούκα Καλόκαιρον, τὸν μετ' οὐ πολὺ ἐπαναστάντα καὶ θανατωθέντα ἐν Ταρῶν (7).

Ἀσχέτως πρὸς ὅσα οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ νέοι ἔθνολογοὶ δοξάζουσι περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Μακεδόνων καὶ Ἀλβανῶν, παράδοσις ἐπὶ χίλια πεντακόσια ἔτη ἐπικρατοῦσα παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἀλβανοῖς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς σπουδαιότατη ἱστορικὴ μαρτυρία.

ΚΕ'.

Εἶπον καὶ προηγουμένως ὅτι, ἂν οἱ Στρατιῶται ἐγκατέλιπον διὰ παντὸς τὴν πατρίδα καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῷ κοσμοπολιτικῷ ὠκεανῷ, τὸ ὄνομα τῶν θὰ συνεδέετο πρὸς τὴν λεγομένην Ἀναγέννησιν τῆς Εὐρώπης, δι' ἡμᾶς ὅμως θὰ ἦτο ἀπλῆ ἱστορικὴ ἀνάμνησις. Ἀλλ' οἱ Στρατιῶται δὲν ἀπηνήθησαν τὴν πατρίδα, ὅταν δὲ καὶ ἡ Ἑλλάς γνωρίσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννήσεώς της, τὰ ἱστορικὰ αὐτῆς προτύλαια θ' ἀναπετασθῶσιν εἰς τὴν θριαμβευτικὴν κάθοδον τῶν ἐκδικητῶν τούτων καὶ σωτῆρων τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς.

Καλῶς γνωρίσας τοὺς ἐν Εὐρώπῃ διεσπαρμένους Στρατιώτας ὁ Ἰάνος Λάσκαρις, συνέταξεν ἐπίγραμμα εἰς τὸν περιλάλητον Ζακύνθιον Δημήτριον Μεγαδούκαν, ἐν ᾧ παριστᾷ τὴν Ἑλλάδα παρηγοροῦσαν τὰ ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν στενάζοντα τέκνα της, καὶ ὑποσχομένην ὅτι οἱ ἐν τῇ Δύσει δουλεύοντες Ἡρακλεῖς ἐπιφυλάττουσι τοὺς ἡρωικώτερος των ἄθλους ὑπὲρ πατρίδος, ὅταν καὶ τὰ τέκνα ταῦτα ἐξαγνιζόμενα ἐν τῇ δουλείᾳ ἀναδειχθῶσιν ἄξια τῶν προγόνων των:

Τοῖσι δ' ἄρ' ἀγνυμένοισι μετῆδα πότνια μήτηρ
— Τέκνα φίλ' οὔτοι δέος κείριον ὕμμι τότε,
ἡγεμόνος μεγάλου τῶδ' ὄνομα καὶ κλέος ἔσται,
ἀλλ' ἑτέροις πονεῖ δευτέρος Ἡρακλῆς
Οὐ γὰρ ἔθ' Ἑλλῆσι Ζεὺς ἦπιος, ἄχρῃς ἀλιτροῖ
σφῶν προγόνων στυγέουσα' οὔνομ', ἔθη, σοφίην. (8).

(1) Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, Β', Προλ.

(2) Ἰάνου Λασκάρως ἐπιγράμματα. Parisiis, 1527. Ὅποιον ἐν τῇ δουλείᾳ ἐξαγνισθῶν τῶν Ἑλλήνων ἐνοεῖ ὁ ἀπόγονος οὗτος τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, δηλοῦται ἐκ τῶν προσπαθειῶν του εἰς Ἰδρυσιν ἐλληνικοῦ γυμνασίου, ἐν ᾧ πλεῖστοι τῶν ἐλληνοπαίδων ἔμαθον τοὺς ἀληθεῖς προγόνους των, καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν Ε' δημογραφίας του πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐλληνικοῦ γένους ἐν ὀνόματι τῶν σκίων τοῦ Ὀμήρου, Θεμιστοκλέους, Ἐπαμεινώνδα καὶ τῶν ἄλλων προγόνων (Σάθα Νεοελλ. Φιλολογία, σ. 117—118), καὶ Τουρκ. Ἑλλάς, σελ. 86—87.

(4) Σάθα, ἐλληνικὰ ἀνέκδοτα, Α', σελ. 35.

(5) Turco—graecia, 208—209.

(6) Τινὰς τῶν ἐκθέσεων τούτων ἐδημοσίευσαν ὁ Mas Latrie (τόμ. Γ') καὶ ὁ Lamansky. (σ. 622), ἀρκετὰ δὲ μένουσι ἔτι ἀνέκδοτοι.

Τὰ εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ θανόντας Στρατιώτας ἐπιγράμματα διατρανοῦσι τὸ ψυχικὸν ἄλγος τῶν ἡμετέρων πολεμιστῶν, ὡς μὴ προφθασάντων νὰ ἐπιτελέσωσι τὸ πρὸς τὴν πατρίδα κληθῶν. Ἴδού τί λέγει τὸ ἐπιτύμβιον τοῦ Μαρκεσίνῃ Ῥάλη ἀποθανόντος ἐκ τυχαίας πτώσεως:

Οὐ γὰρ Ἄρης μ' ἐδάμασεν ἐν ἔντεσι, δουλεύουσιν
ρυόμενον κλεινὴν Ἑλλάδα· πῶς δ' ἔθανον!

Μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγωσιν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ λεγομένου βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἐν τῷ χωνευτηρίῳ τῆς δουλείας ἐδοκιμάσθη τὸ ἑλληνικὸν μέταλλον, καὶ ἀφοῦ ἐξητμίσθη ἡ βυζαντινὴ ἀκαθαρσία, ἔλαμψεν ὁ ἑλληνικὸς χρυσός.

Ἐνθ' ὁ Ἰάνος ἔγραψε τὰ ἀνωτέρω, οἱ ἐν Ἑπτανήσῳ συγκεντρωθέντες Στρατιώται ἤρχισαν ἤδη τὴν ἀθροδον, καταλαβόντες τὴν ἀντικρὺ τῆς Κερκύρας Ἡπειρον καὶ ἰδρύσαντες ἀκριτικὰ θέματα κατ' αὐτὸν τὸν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἰσχύοντα τύπον.

(Ἔπεται τὸ τέλος)

K. ΣΑΘΑΣ

ΤΕΚΝΑ ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΟΝΕΩΝ ΑΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ Ernest Legouvé]

Μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασαν εἰς τὸ μέγαρον ὅπου ἐφιλοξενούμενη λίαν δυσάρεστοι εἰδήσεις. Ὁ ποταμὸς ἐξεχειλίζεν. Αἴφνης οἱ φόβοι φρικωδῶν δυστυχημάτων γεννῶνται εἰς τὰ πνεύματα. Ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ζητεῖ ἐκ Βλοᾶ μηχανικὸν τινα ὅπως στερεώσῃ τὸ πρόχωμα τοῦ Ῥαμβούργ ἀπέχον ἡμισυ μίλιον ἀπ' ἐδῶ, τὸ ὅποῖον μόνον προστατεύει ὄλην τὴν κοιλάδα μας. Οἱ μηχανικοὶ εἶχον ἀναχωρήσει εἰς Ὀυζαίν, τὸ ὅποῖον ἠπειλεῖτο ἀκόμη περισσότερον. Ὁ φίλος μου καὶ ἐγὼ συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐτρέξαμεν εἰς τὸ πρόχωμα. Τὰ ὑποκίτρινα τοῦ ποταμοῦ κύματα ἐκύλιον κορμούς δένδρων, ἐρείπια στεγῶν, συντρίμματα λέμβων καὶ ἐσφενδόνιζον αὐτὰ μετ' ἄκρας σφοδρότητος κατὰ τοῦ προχώματος, ὅπερ ἔτρεμε καὶ ἔτριζεν εἰς ἕκαστον κτύπημα. Πανταχόθεν ἔτρεχον πεζοί, με ἀμάξια, ἔφιπποι, οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωρίων ἐρχόμενοι ὅπως καὶ ἡμεῖς νὰ ἐργασθῶσι διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν. Ἀλλὰ τί νὰ κάμωμεν; ἔλειπεν ὁ διοικῶν! δὲν εἴχομεν ἀρχηγόν. Ἠκούομεν τὰς θλιβεράς ταύτας λέξεις ἐξερχομένας τοῦ στόματος τῶν ἐρχομένων: Τὸ Βρεῖλ τὸ ἐσκέπασαν τὰ νερά! Τρία σπίτια ἐκρημνίσθησαν ἔς τὸ Μενίλ!.. Ὁ Σέρ ἐν τούτοις ἀνέβαινεν. Ῥήγματὰ τινα ἤρχισαν νὰ σχηματίζονται πρὸς βορρᾶν τοῦ προχώματος, τῆς μόνης ἐλπίδος μας, καὶ ἐμένομεν ὅλοι ἐκεῖ ἀκίνητοι, ἀνίσχυροι, ἀπηλπισμένοι. Αἴφνης φαίνεται μακρόθεν πλῆθος ἀνθρώπων κινούντων μανθῆλια, βᾶ-

βδους, ἐργαλεῖα, καὶ ἐκβαλλόντων κραυγὰς χαρᾶς. Πλησιάζουν! ἦσαν οἱ κάτοικοι τοῦ Δαμαρτὲν οἵτινες ἔφερον, .. ὄχι, ἀπατώμαι, οἵτινες ἦγον ἐν θριάμβῳ τὸν νέον Βιλνέβ. ὦ φίλε μου, τί μέγα πρᾶγμα εἶνε ἡ ἐπιστήμη! Εἰς μόνην τὴν λέξιν ταύτην μηχανικός! τὸ πλῆθος ὄρμα πρὸς τὸν νέον, σχεδὸν γονυπετεῖ πρὸ αὐτοῦ!.. «Γλύτωσέ μας!» φωνάζουν αἱ γυναῖκες! «Πές μας τί νὰ κάμωμε!» φωνάζουν οἱ ἄνδρες. Ἡ ἀταξία ἦτο ἴση πρὸς τὸν τρόμον.

— Ἐδῶ εἶνε ὁ κίνδυνος! τῷ ἔλεγον οἱ μὲν δεικνύοντες εἰς αὐτὸν τὸ πρὸς βορρᾶν μέρος τοῦ προχώματος.

— Ἐδῶ βραγίζει τώρα! ἔλεγον οἱ ἄλλοι δεικνύοντες τὸ ἀντίθετον ἄκρον.

Ὁ νέος συρόμενος πρὸς ὄλας τὰς διευθύνσεις, μυρίας ἀκούων ἀτάκτους κραυγὰς, ὠχρός ἐκ φόβου, οὐχὶ ἐκ φόβου φυσικοῦ, ἀλλ' ἐξ ἠθικοῦ φόβου, ἐκ τοῦ φόβου τοῦ κινδύνου τῶν ἄλλων, καμπτόμενος ὑπὸ τὸ βᾶρος τῆς εὐθύνης του, ἔτρεχεν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο, διέτασσε τὴν ἐπιδιόρθωσιν ῤηγμάτων τινῶν, εἶδιδε διαταγὰς τινὰς μαρτυρούσας νοσημοσύνην μὲν ἀλλὰ καὶ ἀβεβαιότητα, διωργάνιζε μὲν τοὺς ἐργάτας κατ' οὐλαμούς, ἀλλ' ἐφαίνετο μᾶλλον συμβουλευόμενος ἢ διευθύνων αὐτούς. Ἡ φωνὴ του δὲν εἶχε τὸν ἐπιτακτικὸν ἐκείνον τόνον ὅστις ἐπιβάλλεται. Ἡ πρώτη ἀνάγκη τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ κινδύνῳ εἶνε νὰ ἔχουν πεποιθήσιν εἰς τὸν διευθύνοντα αὐτούς, καὶ τὸ πρώτιστον πλεονέκτημα τοῦ διευθύνοντος εἶνε νὰ ἔχη πεποιθήσιν ἐφ' ἑαυτοῦ. Οἱ ἐργάται αἰσθανόμενοι ἐλλείπουσαν τὴν τοιαύτην πεποιθήσιν ἐδίσταζον. Ὁ κίνδυνος ἐν τούτοις ἠύξανεν ἀκαταπύστως. Μετὰ τὰς πλημμύρας ταύτας ἐκσπᾶσι συνήθως θύελλαι μετὰ τῶν κυμάτων τοῦ ὕδατος προχωροῦσαι. Εἰς ἐν μέρος τοῦ προχώματος μας ἦσαν φυτευμένοι ὑψηλαὶ λευκαὶ, ὧν ὁ ἄνεμος ἔσειε σφοδρῶς τὰς κορυφὰς καὶ τοὺς κορμούς, καὶ αἵτινες μεταδίδουσαι τὴν ταλάντευσιν των εἰς τὰς ρίζας ἐκίνουν τὸ ἔδαφος. Ἐφόσον ἐπληρῶντο τὰ ῤηγματα οἱ τρομεροὶ κλονισμοὶ τῶν δένδρων τούτων συνταράττοντες τὸ χῶμα κατέστρεφον ὅτι ἐγίνετο. Αἴφνης ἔπεσε μετὰ πατάγου ἐν τεμάχιον τῆς κορυφῆς τοῦ προχώματος. Εὐτυχῶς ἦτο πρὸς τὸ μέρος τῆς κοιλάδος, κραυγὴ ἀπελπισίας ἐξῆλθεν ἐξ ὄλων τῶν στομάτων!.. Ἡ καταστροφὴ ἐφαίνετο βεβαία, ὅτε αἴφνης ἐκ τοῦ μέρους ἡμῶν προστρέχει ὁ γέρον Βιλνέβ.

— Ἀφήστε τὸ πρόχωμα... κραυγάζει εἰς τοὺς ἐργάτας. Εἶνε διαταγὴ τοῦ νιοῦ μου... Διστάζου... Σᾶς λέγω ὅτι εἶνε διαταγὴ τοῦ νιοῦ μου!.. ἐπαναλαμβάνει διὰ βροντώδους φωνῆς. Πάρετε τὰ δικέλια σας, τὰς ἀξίνας σας! Ὅλοι ἔς τὰ δένδρα! κόψετε τὰ δένδρα!... ὦ! πῶς ὁ ἄνθρωπος ὑποτάσσεται γρήγορα εἰς τὴν φωνήν, ἡ ὅποια εἶνε καμωμένη διὰ νὰ προστάξῃ!... Ὅλοι ὠρμήσαμεν εἰς τὰ δένδρα! Ὁ γέ-